

Алмалех, М. *Огледалност и печатът на Мойсей*. – В: Култура и текст. Culture and Text. Десета международна ранноесена школа по семиотика – Югоизточноевропейски център за семиотични изследвания – НБУ. EFSS `2004. Том 10, 173-193. Издателство на Нов български университет, София, 2005, 301 с.

ОГЛЕДАЛНОСТ И “ПЕЧАТЪТ НА МОЙСЕЙ”

Мони Алмалех

Настоящото изложение претендира да е изпълнено в духа на няколко традиции:

- Семиотика – Езикознанието като “алма патер” на класическата семиотика.
- Структурализъм – Намиране на елементи и отношенията помежду им. Тук елементът или елементите са “наличие на цвят” и “неналичие на цвят”, а отношението помежду им е числово.

- Деконструктивизъм проведен като антидеконструктивизъм – въпреки огромната почит към читателя, тук се предлага друг тип постмодернизъм – задължението на съвременния читател да уважава структурите, семантичните и семиотичните компоненти на текста, за да може да се схваща текста истинно.

- Реконструкция в духа на Москва-Тарту: По отношение на езика иврит не се налага никаква реконструкция. Находките от Кумран доказаха, че масоретският текст от VII в., който познаваме от преписи от X в., предава вярно и точно библейския текст. Това поставя на дневен ред хипотезата, че Петокнижието, което днес четем, не е резултат от дейността на разни редактори, а е “вярно с оригинала” на Мойсей. Тук реконструкцията се отнася до културните и идеологическите понятия и представи на юдейския монотеистичен начин на мислене, които са вложени и в структурата на иврит, и в структурите на текста на Петокнижието.

- Херменевтика. Всичко споменато обслужва по-доброто и по-точното разбиране на текста на Библията с оглед на оригиналния език, езиковата кратина на света, съставяна от иврит и съответстващия манталитет.

I. ОБЕКТИ

I.1. ТАМЯН. БЪЛГАРСКИ И ИВРИТСКИ НАЗВАНИЯ.

Чист ливан [левона̀ за̀ка̀] לְבוֹנָה זָהָב, ТАМЯН¹ [ктòрет] טוֹרֵת, ТАМЯН² СТАКТИ/СТАКТА

[самй̀м ната̀ф] טַמְיָם נְטִיף.

“ТАМЯН. Това е скъпоценен принос на свещениците в старозаветния богослужебен ритуал. Понякога се използва като символ на молитва (Пс. 141:2; си - Пс. 140:2; Откр. 8:3-4). Свещеният тамян е козметична смес. В Изх. 30:34 и сл. са изброени нейните (бел. М.А. — “Нейните”, защото авторът визира женския род на съществителното

в иврит) съставки: *галван* (халван) - смола, получена от растение, което вирее в персия и е познато в Месопотамия към 3000 г. пр. Хр.; класическия ливан — най-бялата от всички смоли, използвани за тамян — тя се получава от дървета в Южна Арабия и Сомалия, като се доставя главно от търговци по Арабско-Дамаския път на благовонията (Ис.60:6). Ливан се изгаря заедно с други съставки по време на хлебния принос (Лев. 6:15). Дарът от ливан на детето Исус се тълкува като символ на свещеническото му слежение. Другите съставки, дадени в Изх. 30:34 и сл. са: *оних* (вероятно получаващ се от мекотели) и *стакта* или *смирна*, за която виж БИЛКИ И ПОДПРАВКИ.” [Ред. Златев, 555-556]

Към посоченото в “Библейски речник” трябва да се добави, че в българските преводи ивритското לְבוֹנָה [левона] се превежда като *ливан*.

“*Смирната* е жълто-кафява смола от ниско, храстовидно дърво, характерно за Южна Арабия. Използва се като съставка в маслото за помазание и в козметиката. Смирната е част и от болкоуспокояващата течност, която предлагат на Исус на кръста (Марк, 15:23). “Смирната” от Бит., 37:25 (СИ — “ливан”); 43:11 вероятно е смола от вечнозеления желтак....

Тамянът от Изх. 30:34 (Библия, 1995 — “стакти”; Библия, 1991 — “стакта”) е смола, може би от стораксово дърво, което расте по хълмовете на Палестина.” [ред. Златев, с. 57]

Ето и казаното за благовонията, които се кадят на Бог в текста на Стария завет, Изход, 30:34 и сл.:

“Рече Господ на Мойсея: Земи си аромати, *стакти*, *ониха*, *галбан*, — *тия* аромати с чист *ливан*; по равни части да бъдат.” Библия, 1995

“Каза още Господ на Мойсея: вземи си благовонни вещества: *стакта*, *оних*, *миризлив халван* и чист *лаван*, от всички по равно,” Библия, 1991

Особено важно е, че “по тая смес приготвено кадиво не правете за себе си: то да бъде светиня за Господа, който направи такова, за да кади с него, (тая душа) да бъде изтребена измежду народа си.” Това е указано в следващите стихове — Изход, 30:37-38.

От текста на СЗ виждаме, че тамянът, както е названа тази смес малко след това, съдържа четири благовонни вещества и че това е смес, определена за благовоние САМО на Господ, но не на човешко същество.

1.1.1. КАЧЕСТВА НА ТАМЯНА

Думата *тамян* в иврит е названа в Изход, 30:35. Българските преводи сочат следното: Библия, 1991 — “и направи от тях с изкуството на мироварец кадилна смес, *стрига*, чиста, свята.”, а Библия, 1995 — “И от тях да направиш тамян, смесен според изкуството на мироварец, подправен със сол, чист, свят.”

Наличието на сол в Библия, 1995 е вярно с оригинала. В Библия, 1991 “сол” е заместена със *стрига*, което също съответства на оригинала като налична дума.

А в оригинала на иврит са и *стрига*, и *посолен*, и *чист*, и *свят*.

Навярно *посолен* מְלֶחַח [мемулъах] не третира само наличие на сол в сместа, а и символното значение на солта в юдаизма като `вярност`. “Евреите имат достъп до неограничени залежи сол по бреговете на Мъртво море и на близкия Солен хълм.... Често се използва за потвърждаване на споразумения, като по този начин става символ на вярност.” [ред. Златев, с. 324]

Думата за *чист*, назоваваща `ритуална чистота` и употребявана за *чистото злато* טָהוֹר [захав та(х)òр] около скинията е טָהוֹר [та(х)òр], но тя не е използваната за *чист ливан*. Тук за *чист* се използва друга лексема — [закà] — לְבוֹנָה זָכָה [левона закà].

Обикновено [та(х)òр] се употребява и за назоваване на човек, който е ритуално чист. Читателят остава с впечатление, че не само сместа е “стрита, чиста, солена, свята”, а и човекът, който я прави “според изкуството на мироварец” трябва да бъде такъв.

В потвърждение на казаното в “Библейски речник” ето какво е еврейското предание за ролята на тамяна и каденето на благовония, сред които *ливан* очевидно е “класически”: “Два пъти на ден — сутрин и пладне — върху златния жертвеник в Светилището един от коените кадил благовония. Известно е, че този вид богослужение предизвиква особеното благоволение на Всевишния: извършващият го забогатявал. Затова всяка сутрин за каденето с благовония избирали чрез жребий оногова, който още нито веднаж в живота си не е бил удостоен с честта да извърши това. В състава на сместа влизали, която са кадили в Светилището, са влизали 12 вида благовония, някои от които били доставяни от много далечни страни. Сместа е била дело на левити от рода Автинас, които смятали рецептата за професионална тайна и я пазели много строго.” [Хабад, 2002, с. 5]

Изглежда наличието на 12 съставки се отнася до “според изкуството на мироварец”, а не до прибавяне на други основни съставки.

1.1.2. ИВРИТСКИТЕ НАЗВАНИЯ НА СЪСТАВКИТЕ НА ТАМЯНА. СЕМАНТИКА.

Думата *ливан* е образувана от корена ЛВН и е свързана с термина за цвят *бял* לָבַן [лавàн]. Чист ливан - [левонà закà] לְבוֹנֵה זָהָב.

Остават *стакта/стакти* или *смирна*, *благовонен галван/халван*, *оних* и *хелбена*.

тамян¹ — קְטוֹרֶת [ктòрет]

оних — שְׁהַלֵּת [шхèлет]

тамян² — смирна или стакти/стакта סַמִּים נְטִיף [самй̀м ната̀ф]

хелбена — חֶלְבֵנָה סַמִּים [хелбенà самй̀м]

Думата סַמִּים [самй̀м] е мн.ч. от סַם [сам] и означава 1. аромати, парфюм; 2. наркотични вещества. Наличието на две значения на думата предизвиква предположението, че благовонията имат и някакъв упойващ ефект. Известно е, че има хора, на които им прилява от тамяна в църквите и първото, което е очевидно е, че такива хора имат нетърпимост към това благовоние, а чак след това можем да разсъждаваме, дали такива хора са сатани...

Ивритската дума за *оних* — שְׁהַלֵּת [шхèлет] — има сродни думи в иврит — библейското название *лъв* שְׁהַלֵּת [ша̀хал] и съвременното — *бот.*, *биол.* яйчник הַלְּהַלֵּת [шахалà]. Затова тълкувателите (различни автори, посочени в компютърните Bible Works, Blue Bible) на тази странна дума я свързват с корена ШХЛ на *лъв*. Връзката на שְׁהַלֵּת [шхèлет] *ониха* със значението *лъв* идва “чрез една неясна идея, навярно за обелване, олющване чрез удар, разтърсване от звук.” Това е така, защото “коренът ШХЛ е неизползван като реализация в езика по отношение на глаголна форма, която трябва да бъде *рева*, *викам*, *изреждавам*. От този корен в езика се реализира и се използва само думата за *лъв*, която има и преносно значение *отслабен от Йехова човек*.”

Преобладаващо обаче остава мнението, че שְׁהַלֵּת [шхèлет] означава вид мекотело. Ето данните от библейския речник на Йистън, 1897 “Ониха (Onycha) — нокът; пирон; щипка на рак; копито (a nail, claw, hoof) иврит — [шхèлет]. Латинската дума, която се прилага е *покривка*, *капак* (operculum), т.е. щипка от рак или пирон или “перната” мида, която е била разпространена в Червено море. Покривката или капакът на това същество (риба-мида) изпуска силно одорираща миризма, подобна на бобровата. Ониха (Onycha) е била една от съставките на сакралния тамян.” Уилям Смит обаче в своя библейски речник

твърди, че ониха “се състои от черупките на няколко вида миди, които като се запалят изпускат силен мирис” [Смит, 1901]

Интернетската Blue Bible дава свои детайли и описание:

“**Стакта** (иврит [натàф]). За евреите и за други народи може да се предположи, че това същото е наречено по-късно балсам от Йерихон или балсам от Гилеад.

Ониха. (иврит [шахалà]). Основно се денотира като риба-пирон (от нейната форма). Като ониха се предава и във Септуагинта, и във Вулгата. Това е мида в пурпурен цвят, както целия клас охлюви./пурпурни охлюви (murex). Служи са основна съставка в най-главните парфюми в Индия.

Галван/халван. Навярно от Налай/Чали, мляко или гума/каучук плюс ливан, бяло. Това е каучуков сок от сенникоцветно растение, *bubon gumniferum* от Linneau, растящо в Сирия, Персия и Африка. Това растение е с дървесинно стъбло, достигащо 8 до 19 стъпки и е украсено с листа от всички възли на стъблото. Върхът на стъблото завършва със сенник от жълти цветове, които са последвани от удължени и с каналчета семена. Тези семена имат тънка мембрана или крилце на техния ръб. Когато, която и да е част от растението се счупи, от мястото на счупването изтича воднист сок с кремав цвят и съдържащ мазна и твърда субстанция, подобна на амонячна гума, съставено от много и малки блестящи зрънца, имащи силна, пронизваща миризма с остър и чувствен/еротичен отенък.” [Интернет Blue Bible]

Галван/халван גַּלְבָּנָה [хелбенà] (Galbanum) е употребена само веднъж в Изход, 30:34 и се превежда като природна гума, каучук, съставка на тамяна.

Думата **галван/халван** е в *ж.р.* в иврит גַּלְבָּנָה [хелбенà] е образувана от лексемата גַּלְבָּ [хèлев], която има значения 1. мазнина, тлъстина; 2. най-добрата част. От корена *Хет-Ламед-Бет* לבל се образува и думата *мляко* — לבל [халàв] и производните от нея лексеми. В גַּלְבָּנָה [хелбенà] גַּ- [на-] е наставка.

От цялата тази информация е трудно да вадим изводи за цвета на тези субстанции, но все пак две неща са ясни — свещеният тамян, съдържа **бяло** (ливан), **пурпурна** мида от Червено море (ониx), **кремаво** (халван) и **жълто-кафява** смола (стакта или смирна). Наред с очевидните благовонни качества на тази смес, която е добре стрита, тя е парфюмен аналог на сакралното четирицветие от дрехите и материите около скинията (сакрално червено, мораво, синьо и бяло). В същото време тя е знаков антоним по отношение на начина на назоваване на субстанциите — при цветовете 3-те са назовани с термини за цвят, а белият - със заместител на ТЦ — висон/лен. При съставките на тамяна бялата част е назована, дефакто с термина за цвят бял, а останалите три са назовани с други вазвания. Интересно е, че тези други названия остават неясни или непреводими през вековете и преминават в гласеж (Септуагинта — *στακτοίην; ὄνυχα; χαλβάνην; λίβάνον*), в латински (Вулгата — *stacten; onycha; galbanen; lucidissimum*). Любопитно е, че *ливан* е съхранена като звучене в гръцки език, но в по-късната Вулгата само тази съставка е преведена и осмислена като сложна дума на латински език — *lucidissimum*. Единствената дума, която звучи в преводите, както е в иврит е *ониxа*. Последвалите преводи на други езици остават верни на тази традиция, докато при превода на сакралното четирицветие няма подобно явление — термините за цвят са характерните за всеки различен език.

В стиховете-указания за приготвяне на тамяна правят впечатление различните названия на *чист/чистота* в иврит. За *ливан* това е זָכָה [закà], а за сместта — טָהוֹר [та(х)òр].

I.1.2.1. РАЗЛИЧНИ ЛЕКСЕМИ ЗА `ЧИСТОТА`, `ЧИСТ`.

ЧИСТ ЛИВАН [левонà закà] לְבוֹנָה זָכָה но ЧИСТО ЗЛАТО [захàв та(х)òр] טְהוֹר!

ВНУШЕНИЯ В ИВРИТСКОТО ЕЗИКОВО СЪЗНАНИЕ И ПОДСЪЗНАНИЕ. По отношение на назоваването на *чистота*, *чист* иврит предлага забележително разнообразие на лексеми, образувани от различни корени, които са различни имена на `чист`/`чистота`.

ЧИСТ/ЧИСТОТА

1. чист, без примеси, без дефекти; [та(х)òр] טְהוֹר

2. ритуална чистота; 3. честен, непорочен

чист ,очистен, прозрачен/чиста, очистена, прозрачна [закà] זָכָה / [зах] זָךְ

чист [накй] נָקִי

гладък, излъскан до чистота, [халàк] חָלָק

* חָלָק [халàк] е образувано от глагола חָלַק [халàк] *деля, разделям; различавам*

От “Библейски речник” видяхме, че понякога за тамян може да послужи само една от съставките — “Тамянът от Изх. 30:34 (Библия, 1995 — “стакти”; Библия, 1991 — “стакта”) е смола, може би от стораксово дърво, което расте по хълмовете на Палестина.” [ред. Златев, с. 57]

Основен извод, налагащ се от разгледаното е, че тамянът за пред Бог е сложносъставна субстанция, в която има бяла, най-чистата смола *ливан*. Думата за **чист** *ливан* обаче асоциативно ни кара да си спомним веднага, че златото около скинията е и *чисто злато* и просто *злато*. Около скинията са разрешени *чисто злато*, *злато*, *сребро* и *мед* като метали, точно опеделените сакрални цветове — четирицветието, двуцветия (бялосиньо, червеносиньо). Около скинията е разрешено благовоние, което съдържа указанията четири съставки + сол. Очевидно в това благовоние, давано само на Бог, но не и на човек, две от съставките са бели — ливан и сол. И двете третират универсалното значение на този цвят — `чистота`. Въобще чистотата е на особено високо равнище около скинията — и ливанът трябва да е чист זָכָה [закà], и златото трябва да е чисто טְהוֹר [та(х)òр], и сместа от благовонията трябва да е чиста טְהוֹר [та(х)òр].

Посочените лингвистични указания са още едно доказателство за превъплътяване в тъканта на иврит на монотеистичната парадигма и претворяването на стожерите на монотеистичната вяра. Богатството на терминология за `чист` / `чистота` в иврит е вид номинално-езикова херменевтика, утвърждаваща запомнянето на основните изисквания към човешкия индивид и към народа с монотеистична вяра. В тази номинално-езикова херменевтика свое място има и терминът за бял цвят לָבָן [лавàн], и “класическия ливан — най-бялата от всички смоли, използвани за тамян” — לְבוֹנָה [левонà]. В номинално-езиковата херменевтика, отнасяща се до *бял* לָבָן [лавàн] своето място има и диалектиката във вярата и в житейските пътища — името на тъста на Яков/Израел е לָבָן [лавàн] — персонаж, който трудно се възприема като `чист`, `непорочен` и `честен` човек. По-скоро *Лаван*, тъстът на Яков/Израел, е персонаж, внушаващ вяра, че трудностите каляват човека, ако е налице вярата към Единия Бог. Възможно е даже да се получи пълна метаморфоза, както е случаят с Яков/Израел. Същата диалектическа нишка е налице и при названието на тухлите, с които се строи вавилонската кула — *тухла* לִבְנָה [ливнà]. Доколкото и назваията

луна, и *топола* в иврит се образуват от корена на бял לבן, то може да се каже, че коренът на бял се използва в иврит за много лексеми, включително и за собствено име. Вътрешната форма на тези думи очевидно е построена по линия на аналогията. Този процес може да бъде наречен **’разпространение на асоциацията за бял цвят върху множество природни обекти, артефакти и хора, които съдържат дидактично теософски елементи по линия на `чистотата` като основно значение на белия цвят’**. Всичко това разкрива изключителното съвършенство на библейската херменевтика, която въздейства на езиковото съзнание и подсъзнание на знаещите иврит, за да се постигнат целите на текста на СЗ. В същото време е разгърната широка парадигма от заместители на термина за бял цвят, чрез която спектърът на инструментите за **внушения на белия цвят** се увеличава многократно.

Това позволява да се увеличи и възможността да се приписват значения за нецвят на всички внушения за цвят. От трета страна, на ивритското езиковото съзнание и подсъзнание може да се въздейства чрез собствените словообразователните отношения на лексемите, които са универсални значения на белия цвят, например `чист`, `чистота`.

1.2. ЧЕТИРИЦВЕТИЕТО НА ТЪКАНИТЕ В СКИНИЯТА.

Сакралното четирицветие е разглеждано няколко пъти (виж Алмалех, 2001, кн.2; 2004). То се състои от следните названия: 1. синьо תְּכֵלֶת [техèлет]; 2. виненочервено/пурпурно שְׁנִי תוֹלַעַת [тольàат шани]; 3. мораво אַרְגָּמָן [аргамàн]; лен שֵׁשׁ [шеш]. Е са споменати като единство от четири цвята 39 пъти. В цялата скиния също така са налице четири цвята на метали – чисто злато, злато, сребро и мед.

II. ОГЛЕДАЛНОСТТА ПРИ ГРУПА СУБСТАНЦИИ ОКОЛО СКИНИЯТА

Наличието на четири цвята на материите и четири съставки на свещения тамян, четири цвята на металите оставя впечатлението за еднаквост. И то е вярно. Вътре в тази еквивалентност по брой обаче е налице огледалност по отношение на наличието на термини за цвят — при цветовете 3 ТЦ и 1 нетермин за цвят (ТП-К), а при ароматите — 1 ТЦ и 3 нетермина за цвят. Това може да се представи така:

НАЗВАНИЯ	ТЦ	не-ТЦ
НА ЦВЕТОВЕТЕ НА ПЛАТОВЕТЕ И КОЖИТЕ ОКОЛО СКИНИЯТА	1. синьо תְּכֵלֶת [техèлет]. 2. виненочервено/пурпурно שְׁנִי תוֹלַעַת [тольàат шани] 3. мораво אַרְגָּמָן [аргамàн]	лен שֵׁשׁ [шеш]
НА СЪСТАВКИТЕ НА СВЕЩЕНИЯ ТАМЯН	ливан לְבוֹנָה [левонà]	1. оних שִׁחָלֶת [шхèлет] 2. смирна или стакти /стакта סְמִים נָטָף [самìм натàф] 3. хелбена סְמִים חֶלְבָנָה [хелбенà самìм]

Огледалността ще бъде третирана напълно в духа на казаното от М. Дачев [Дачев, 2001], където основната идея е, че огледалността е “машина за семиотична организация”, информационен и художествен похват, семиотично значим и винаги съотнесен с духовността. “Огледалността може да бъде мислена в две главни посоки. Веднаж като матрица за аналогии и съответствия с интенционалните съответствия на лирическия герой (Intentional States) — в смисъла, който Сърл влага в този термин [Сърл, 1979; 1983].

Огледалността обаче, като семиотичен феномен, може и сама да представя тези състояния в зависимост от това дали референт е самият лирически герой, или нещо друго - най-често конституент на пейзажа — но винаги извън лирическия герой.” [Дачев, 2001, с. 99]

Дачев различава два типа огледалност — **хомогенен** и **хетерогенен**. Моделът на хомогенния тип е най-добре представен от т.нар водно огледало. Тук различните “семиотичните потенци” (неподвижна и подвижна хоризонталност, прозрачност, дълбинност, възстановяване на нарушената огледалност) обогатяват поетичната образност и обикновено водят към психологическия модус на интенционалното състояние на Субекта. Различните случаи водят към Аза и лирическия герой. При хетерогенния тип е налице разнородност на отразяващата повърхност и отразявания обект..., но “отразяван обект (референт) винаги е лирическият герой.” [Дачев, 2001, с.103] Наблюденията на Дачев върху огледалността в поезията са върху ред важни детайли, но с една дума, огледалността в поезията е начин да се представи и покаже човешката духовност в нейното богатство на състояния и търсения.

Съществена разлика между огледалността в поезията и в сакралния текст на СЗ е, че ако в поезията огледалността маркира знаково различните прояви и варианти на съотносба между огледалността и лирическият герой, то в текста на СЗ става дума за епицентъра на връзката между Божественото и Земното, т.е. за епицентъра на сакралното на земното кълбо — най-вътрешната част на скинията. От друга страна, съществена прилика в тези два случая е, че огледалността става знакова словесна образност за третиране на духовното. В рамките на разликите е, че при епицентъра на сакралността на земното кълбо знаковите средства за въздействие [огледалността е система за въздействие на езиковото съзнание и подсъзнание, на човешкото възприятие по канала на зрението (цветовостта), на човешкото възприятие по линия на обонянието (свещеният тамян)] служат да се внуши огромна по количество и качество парадигма от ценности, морал, изисквания (613 закона в ЗС). С други думи, интенционалността в скинията е Божествената интенция, а не интенцията на/за лирическият герой или — самото божествено присъствие на земното кълбо, а не представяне на състоянията на лирическият герой или на нещо извън него. Добре е тук да се припомни талмудическото разбиране, че скинията е обект на съзерцание (не само на ритуални действия), който става модел за имитация в поведението от страна юдеите. Такова мнение може да мине и за мистицизъм, но то ясно отразява факта на множеството знакови системи, струпани в скинията, които въздействат подсъзнателно на “консуматорите” на сакралното място, наречено скиния. Сред тези знакови системи е и наредбата свещениците да са облечени във вълна, памук и лен, докато подобно съчетание за всички останали юдеи е забранено. От същия ранг е и забраната хората да правят за своя собствена употреба от свещения тамян, който очевидно е ухаел много привлекателно. Сред тези знакови наличности е и обвързаността на ред сакрални субстанции с числото 4: цветовете на платовете са 4, съставките на тамяна са 4, металите, де-факто, също са 4. Числото 4 е вариант на “мойсеевото число” — 40 (годините на скитанията в пустинята са 40, 40 са и дните, прекарани на планината Синай за получаване на Петокнижието). Днес в практическата кабала е популярно “редуцирането” на всяка число до числата от 1 до 9 чрез събиране — в случая $4 + 0 = 4$. Това съвсем не е окултизъм в юдейската менталност, в която традицията е годините да се пишат с букви и всяка буква може да се замести с число по 31 начина-системи, т.е. мотивирани философски системи. 32-ят начин е на базата на фонетични близости между денотатите на буквите — съгласните звукове в човешката реч, наречена иврит.

II.1. ОГЛЕДАЛНОСТ, СЕМИОТИЧНИ ОСИ И “МОЙСЕЕВОТО ЧИСЛО” В САКРАЛНОСТТА.

В поетичната огледалност, маркирана от Дачев, знаковостта се базира на реално съществуващите огледала — природно (водно) или артефактно (стъклено). В сакралната точка, наречена скиния, на иврит [мишкàн], самото название [мишкàн] означава **обиталище**. Скинията е мястото, където Бог обитава. С оглед на този главен факт огледалните информационни структури, състоящи се от по 4 съставки, не ползват реално съществуващите огледала — “природно” и/или “артефактно”. Огледалността в сакралното място е вид структуриране на Божието присъствие в рамките на “превода” на това присъствие на човешкото/земното равнище. Известно е, че човекът не може да контактува пряко с Бог, защото енергията на Бога би разрушила човешкия организъм и затова винаги се ползват “преводи”, носени обикновено от Светия Дух и неговите превъплъщения в достъпни за човека форми. Огледалността — 4 цвята (1+3), 4 съставки на тамяна (3+1), 4 метала (1+3) — се организира в своята единична част (1) именно около бялото. С други думи, в тази мрежа, приличаща на невидимите лъчи на охранителна система, единицата винаги е бялото, независимо, дали белият цвят е изразен с термин за цвят (ТЦ) или от термин за нецвят (ТП или ТП-К). Другата единичност, синонимна на белия цвят, в тази имплицитна огледална мрежа е чистотата. `Чистотата` е основното и универсалното значение на белия цвят. Тя също може да бъде самостоятелно експлицирана и подчертана с термин — при златото е **טָהוֹר** [та(х)òр], при ливана е **זָקָה** [зака], а при цялата смес на тамяна отново е **טָהוֹר** [та(х)òр]. Самите бели субстанции (ленът и ливанът) са носители на това значение, навярно и експлицитно, и имплицитно.

Така може да се направи изводът, че информацията в текста на СЗ за това, че Божието присъствие Е около скинията, е че Бог ползва огледалността при своето структуриране на човешкото, триизмерното равнище. Тази огледалност е вътрешната форма на една симетричност, организирана върху числото 4. Белият цвят има специална роля в тази вътрешна структура на четирите субстанции, защото винаги е в опозиция на трите други съставки в рамките на едно единство в четворка обекти. Другият начин за структуриране на различителна опозиция е маркиране на един от четирите члена с `чисто`, както това е при златото и трите метала. Основното значение за нецвят на белия цвят — `чистотата`/`чист` — се включва и в обединителни дефиниции на единството от 4 съставки — тамян. Този тамян трябва да бъде една смес, която в своя сбор е дефинирана като “**стрита, чиста, солена, свята**”. Виждаме, че дефиницията за сместа отново е подчинена на числото 4, в което отново може да съзрем имплицитно присъствие на 3 + 1 и в което единицата отново съдържа имплицитно белия цвят — *солена/посолена*. Думата [мемулàх] *солена/посолена* е с двоен статус. От една страна, тя е с конкретно съдържание на нов елемент от сместа, но доколкото е в редицата на думи-дефиниции от по-абстрактен характер — *свята, чиста* — тя добива символно значение, което бе тълкувано като `вярност` по-горе. Думата *стрита* има подобен статус — тя не само маркира елемент на технологията, но и символно означава едно от изискванията към вярващия — да “стрие” своя егоизъм, егоцентризъм и варварство до парадигмата на монотеистичната вяра. “Стриването на греховното” вече ни е известно като символ от разрушаването от Мойсей на златния телец — след претопяването на телеца, това не е достатъчно и той стрива чистото злато до прах, а този прах хвърля в поток. Почистването от материалния и духовния грях на евреите може да е ефективно, ако ползва нормативна технология — `стриване` – `почистване от огън` – `почистване от вода`. За да може водата ефективно да

помогне за почистване чрез измиване, грехът трябва да е в “стрито” състояние.

Така или иначе, наличието на солта сред останалите три указания-изисквания за цялата смес-тамян е носител имплицитно на бял цвят и отново мисловното присъствие на Бог в обиталището е структурирано в текста като 1 + 3, където единицата е “бяла”, а в случая солена, със семантика “вярност”.

II.1.1. ОГЛЕДАЛНОСТ И СЕМИОТИЧНИ ОСИ. Тук може да се изкаже хипотезата, че доколкото бялото и чистото са маркирани от единичност и в опозиция спрямо другите три елемента в изброените четворки, и доколкото основното значение на бялото е `чистота`, то това е **вертикалата**, по която се спуска Бог. Вертикала, защото Бог е над човешкото триизмерно пространство и е `чист`. В своето единство, било то стрито или не, останалите три съставки на знаковите четворки разпространяват получената “отгоре” `чистота` в триизмерното човешко пространство. Тази хипотеза получава пълно потвърждение, когато си спомним, че `чистото злато` е в Светая Светих, а колкото по-навън и към двора на скинията, т.е. в хоризонталата и към човешкия триизмерен свят се отива, толкова металите стават по-малко благородни. Редицата маркираща семиотичната ос `**отвътре-навън**` в хоризонталата е означена съответно `**чисто злато-злато-сребро-мед**`. Мистиците имат мнение за металите — чистото златото деградира до злато-сребро-мед, олово и пр. Приемането на присъствието на Бог изисква чисто злато, чист тамян, чист ливан, бяло, носител на възможно най-високата земна чистота, както е в лена на робата на светлината. **Вертикалността** като комуникативна ос в общуването `Бог-човек` се приема като от гръмоотвод-канал за най-чистите неща, за да се предадат и разпространят те към триизмерния човешки свят от другите три съставки на четворките субстанции (на тамяна и металите) в/по **хоризоналността** на човешкото земно измерение.

Ако тази хипотеза е вярна, тогава е налице забележителна семиотична система:

`бялото` = `чистото` са маркирани от единичност и в опозиция спрямо другите три елемента във верига от четворки:

А. { `висон` (хоризонала) } – { `червяченочервено — синьо — мораво` (вертикала) }

Б. { `чисто злато` (вертикала) } – { `злато — сребро — мед` (хоризонала) }

В. { `чист ливан` לְבַנָּה זָכוֹרָה [левона́ зака́] (вертикала) } – { `оних` שֵׁן הַלֵּבָנִים

[шхèлет] — смирна или стапки/стакта סָמִים נְטוּף [самим ната́ф] — хелбена חֶלְבֵּנָה סָמִים [хелбенà самим] (хоризонала) }

При САКРАЛНОТО ЧЕТИРИЦВЕТИЕ бялото-висон “отговаря” за разпространението по **хоризонталата**. При тамяна казахме, че “чистата бяла” и единична съставка обслужва **вертикалата**. Лесно е да съзрем, че цветовете изречения А. и В. имат огледално взаимоотношение. Лесно е да видим също така, че съотносбата `висон` — `чист ливан` = `хоризонтала` — `вертикала`. А това означава, че във вътрешната структура на пространството около скинията е налице виртуален “бял-чист-светлинен” КРЪСТ. Разбира се, този виртуален, бял, чист и светъл кръст е ситуиран в Светая Светих.

Семиотичната и символичната страна на отношението `**вертикала-хоризонтала**` е добре известна от семантиката на кръста далеч преди той да стане символ на разпятието. Тук се има предвид кръстът в най-простата му форма, а не голямото множество варианти — египетски, свастика (лява и дясна), андреев кръст и пр. В християнски аспект кръстът добавя нови значения, напр. `страдание на кръста`, но не губи от универсалността на своята символика на знак, обвързващ космичното/божественото (вертикалът) с разпространението на божественото на земята (хоризонталната част): “На първо място, кръстът е нещо драматично като произход, едно преобръщане, както е при Дървото на Рая...Както

Дървото на Живота, кръстът е символ на `световната ос`. Разположено в мистичния Център на космоса, то/той става мост или понякога стълба, по която душата може да достигне Бога...Кръстът, следователно, утвърждава първичността на отношението между двата свята — небесния и земния. В допълнение, поради яснотата, с която частите му “отрязват” вертикала (символизирайки символите на хоризонталната плоскост и оста на звета), кръстът маркира и свързаността на опозиции...Най-доминиращото значение на кръста е “Връзка”. [Сирло, 1982, 69-70]; “Има близост между кръста и меча, доколкото и двата символа се схващат като добре овладяни оръжия срещу първосътворението чудовище.” [Сирло, 1982, с.71].

Очевидно, че разглежданите артефактни структури от четворки с вътрешна огледална структура от 1 + 3 члена е и една структура на Божието присъствие като кръст, и оръжие на монотиезма за отвоюване и завземане на човешкото съзнание и подсъзнание от символите и манталитета на варварството. “Сумирано, най-генералното значение на кръста е връзка на противоположности: позитивното (вертикалът) с негативното (хоризонталът), по-горното/по-висшето с долното (по място) / низшестоящото, животът със смъртта.” [Сирло, 1982, с. 69]. Тук виждаме по-сложна картина — и бялата вертикала, и бялата хоризонтала са “позитивни”, “по-горно/по-висше”, а целият виртуален кръст е `чист`.

Хр. Божков успява да долови една важна особеност на кръста като символ: “Както квадрата, кръстът символизира и изразява знаци с динамични и трудно доловими на пръв поглед страни. Символиката на цифрата четири е свързана с четирите краища, но най-вече с това, че бележи известни отношения вътре в четворката и квадрата.” [Божков, 1997, с.13]. С това си наблюдение и мнение Божков ни подсеща и за огледално разположените елементи на нашите четворки около скинията, и за многопластовостта на библейската херменевтика при повтарянето, внушаването и разгръщането на едно и също нещо с оглед възпитаване на монтеистично племе, и разбира се, “Мойсеевото Число”.

Лексикалната семантика на висоновото бяло и на тамяновото бяло е синонимна — `чистота`, докато функционалната е различна — съответно `хоризонтала` и `вертикала`

II.1.1.1. ВЕРТИКАЛАТА. Ако си спомним, че `чист ливан לְבוֹנָה זָהָב [левонà закà] е аромат, разпръскван от хора, т.е. на/в тризмерното човешко пространство, тогава не подлежи на съмнение, че в зоната на **вертикалата** посоката е “отдолу-нагоре”, т.е. “човек” — “Бог”. Помним, че червяченото червено е канал за движение “отгоре-надолу”, а синьото е “отдолу-нагоре”. Следователно, в рамките на **вертикалата** има не само две двупосочни платна за движение, но сега виждаме, две платна в една посока (“отдолунагоре”, т.е. “човек” — “Бог”) — `бяло/чистота` (**чист ливан**) и **синьо** или синонимия на посоката, но не и на ”лексикалните” значения на синьото и `бялото-чистота`.

Наред с тези системи за въздействие, които засягат всички човешки сетива, както и мисленето (образно и логическо), основен канал за въздействие е естественият език, чрез който се предава системата от знаковост на различните цветове. Езикът на цветовете, по линия на бял и всички други цветове, е въздействие на сбора от думите от корена на *бял* плюс заместителите на бял цвят върху ивритското езиковото съзнание и подсъзнание. Това въздействие може да се сравни със сбора от видимите и невидимите за окото дължини на светлинните вълни, където имаме вълнообразното с уреди човешко око, различаващо ултравиолетови, инфрачервени и други вълнови форми на материята. Сред тези системи за въздействие свое особено място има огледалността на назоваване на белия цвят, с или без термин за цвят, в сакралните четирицветия (тъкани) и уханиямиризми (тамян).

III.1. СЕМИОТИЧНИ ОСИ ПРИ СКИНИЯТА

Семиотичната ос `вътре-вън`.

Семиотичната ос `вътре - вън` се наблюдава и на хоризонтално, и на вертикално равнище. В скинията различните цветове обозначават всяко едно от `хоризонталното вътре-вън` и `вертикалното вътре-вън`. Хоризонталната посока означава разпространение или влизане на човешко равнище. Вертикалната посока на `вътре-вън` означава влизане и излизане между човешкото и Божието равнище.

Семиотичната ос `горе-долу` има двупосочна магистралност – `отгоре-надолу` и `отдолу-нагоре`. Около скинията това са движенията по вертикалата, маркиращи `вътре-вън` от човешкото към Божественото и обратно.

III.2. ПРИЗНАЦИТЕ `ПОСОКА НА ДВИЖЕНИЕ` И `НАЧИН НА ДВИЖЕНИЕТО` ПРИ СКИНИЯТА. Четирицветието е обвързано от текстовата семантика с Посоката и Начина на движение.

`Начин на движението`

Синьото в сакралното 4-цветие маркира праволинейно движение по вертикала.

Бялото в 4-цветието маркира праволинейно движение по хоризонтала, т.е. `разпространение на ритуалната чистота в човешкия свят`.

Червяченото червено в 4-цветието маркира `неправолинейно движение`, `движение по спирала` във всички посоки.

Червяченото червено` в 2-цветието със синьото ТЦ תְּכֵלֶתְּ маркира `неправолинейно движение по хоризонталата`. Това е скатаният Походен Храм.

Синьото ТЦ תְּכֵלֶתְּ в 2-цветието с червячено червено שְׁנֵי תוֹלַעַת маркира не движение, а статично присъствие на връзката с Трона на Бог`. Това е скатаният Походен Храм.

Червеното-кръв-земя אֲדָמָה от ярешките кожи в двуцветието с язовешките кожи שְׁתֵּי תוֹרַעַת маркира `предпазно` значение или е знак за `човешкия триизмерен свят`. Това е `Походният храм е спрял и е построен`, т.е. `Шатрата е вдигната`.

Синьото от язовешките кожи עוֹר תְּהֵאָרָה в 2-цветие с червените ярешките кожи אֲדָמָה осигурява връзка по вертикала с Трона на Господ. Това е `Походният храм е спрял и е построен`, т.е. `Шатрата е вдигната`.

III.3. ОГЛЕДАЛНОСТТА В МОСЕВИЯ ПЕЧАТ 4 (3-1) : 4 (1-3)

III.3.1. По отношение на ТЦ, ТП и ТП-К. Огледалността пронизва сакрални артефакти около Светая светих. Четворките се състоят от огледално отношение между 1 и 3 = 1:3 – 3:1.

{4 цвята в Светая Светих = 1 ТП + 3 ТЦ} : {4 благовония, съставки на ливана, в Светая Светих = 3 ТП + 1 ТЦ}.

I.3.2. По отношение на семантемите `чистота` и `Божественото` в скинията: Между СБОРА от цветове (ТЦ, ТП и ТП-К) и СБОРА от металите около скинията:

Съотнасянето по вертикала и хоризонтала на семантемата `чистота` се реализира и **огледално** на сакралното четирицветие чрез 4-те вида метал (чисто злато, злато, сребро, мед). Тук `чистотата` се носи от 1 от четирите метала — `чистото злато`, което е в самия център на връзката вертикал-хоризонтал. 3-те метала с техните цветове и качества на “деградирало злато” разпространяват в триизмерното човешко пространство (от центъра навън, към двора на скинията в реда `злато-сребро-мед`). Така 3-те метала стават проводник в човешкия свят на семантемите `чистота` и `Божественото` в отношението по хоризонталата `отвътре от Светая Светих-навън към човешкия свят`.

IV. Големият урок от структурите на вътрешнодуховната огледалност на четворките

има **НЯКОЛКО ПОСОКИ**: 1. Очевидно Бог е навсякъде и във всичко. 2. Очевидно скинията представя превъплътяването на Божието присъствие в триизмерното човешко пространство чрез конкретни субстанции, които са структурирани по посочения сакрален начин чрез семиотично значимите оси `високо/небесно — ниско/земно`, `хоризонтала` — `вертикала`, `отвътре — навън` или `вътре — вън`. 3. Връзката, трансмисията между божественото и земното равнища е подходяща да бъде структурирана с т.нар. “мойсеев печат”, което означава 4 елемента, структурирани в отношевието 3:1.

ПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

ТЦ – термин за цвят

ТП – термин за предмет-еталон за цвят

ТП-К – термин за конкурент за предмет-еталон за цвят

ЕКСЦЕРПИРАНА ЛИТЕРАТУРА

Б и б л и я, 1991: *Библия сиреч книгите на Свещеното писание на вехтия и Новия завет*, издава Св. Синод на Българската църква, София, 1991, 1523 с.

Б и б л и я, 1995: *Библия или Свещеното Писание на Стария и Новия заветъ. Вярно и точно преведена отъ оригинала.*, Ревизирано издание, София, Придворна печатница, 1924, The Bible League, South Holland, IL 60473, Минск, PICORP, 1995, 1210 с. (957 с. + 263). Интернет Blue Bible: www.stg.briwn.edu ; www.bible.crosswalk.com ; www.blueletterbible.org;online Bible.

BIBLE WORKS, 1998: Поради липса на място тук се посочват само малка част от всички писмени съкровища, вложени в 1998 BIBLE WORKS. Правописът не е коригиран, а е копиран от BIBLE WORKS 1998. BIBLE WORKS LLC, Copyright © 1998 BibleWorks, LLC:

WTT - Biblia Hebraica Stuttgartensia BHS (Hebrew Bible, Masoretic Text or Hebrew Old Testament), edited by K. Elliger and W. Rudolph of the Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, Fourth Corrected Edition, Copyright (c) 1966, 1977, 1983, 1990 by the Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society), Stuttgart. Used by permission.

LXT - LXX Septuaginta (LXT) (Old Greek Jewish Scriptures) edited by Alfred Rahlfs, Copyright (c) 1935 by the Württembergische Bibelanstalt / Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society), Stuttgart. Used by permission. The LXX MRT (machine readable text) was prepared by the TLG (Thesaurus Linguae Graecae) Project directed by Theodore F. Brunner at University of California, Irvine.

BLM - BibleWorks LXX/OG Morphology and Lemma Database (BLM), 1998 Edition...

VUL - Biblia Sacra iuxta Vulgatam Versionem, Vulgate Latin Bible (VUL), edited by R. Weber, B. Fischer, J. Gribomont, H.F.D. Sparks, and W. Thiele [at Beuron and Tuebingen] Copyright (c) 1969, 1975, 1983 by Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society), Stuttgart. Used by permission. ASCII formatted text provided via University of Pennsylvania, CCAT. Textual variants not included.

KJV - Authorized Version (KJV) - 1769 Blayney Edition of the 1611 King James Version of the English Bible ...

БИБЛИОГРАФИЯ

- Алмалех, 2001: М. А л м а л е х, Сакрално четирицветие в Петокнижието. език и национален манталитет. В –*Съпоставително езикознание*, 2001, № 2, 64-111.
- Алмалех, 2004: М. А л м а л е х, Внушения за цвят в Петокнижието и национален манталитет. (На базата на иврит, български език и др.). – В: *Език и манталитет*. Военно издателство, София, 2004, 141-250.
- Божков, 1997: Х р. Б о ж к о в, *Символите на кръста. Семиотиката през вековете*. Звезди, 1997, София, 91 с.
- Дачев, 2001: М. Д а ч е в. *Подир Сенките на знаците. Есета по семиотика и поетика. Поредица “Нова българистика”*. Нов български университет, Издателска преработка и предпечат “Планета 3”, София, 2001, 309 с.
- ред. Златев, 1994: богословска ред. К. З л а т е в, ред. Л. Н и к и ф о р о в а, картографска информация проф. Н. Шиваров. *Библейски речник*. София, Издателство НОВ ЧОВЕК, 638 с. Превод от Ed. D. W i l l i a m s. *New Concise Bible Dictionary*. Littlemore, Oxford, England, Universities and Colleges Christian Fellowship, 1989, Inter-Variety Press in Leicester UK, LION Publishing PLC, Oxford, England.
- Сирло, 1982: J. C i r l o t, *Dictionary of Symbols*, Philosophical Library, New York, 1962, reprinted 1967, 1971, 1974, 1976, 1978.
- Смит, 1901: W. S m i t h. *Smith's Bible Dictionary*, www.biblestudytools.net/Dictionaries/SmithsBibleDictionary/smt.cgi?number=T3267.
- Сърл, 1979; 1983: J. S e a r l e. *Expression and Meaning, Studies in the Theory of Speech Acts*. Cambridge University Press, 1979; J. S e a r l e, *Intentionality*, Cambridge University Press, 1983. По Дачев, 2001.
- Хабад, 2002: “Х а б а д”, Еврейски център — София. *Нека бъде изграден храм*. София, 2002, 10с.
- BIBLE WORKS, 1998: Поради липса на място тук се посочват само малка част от всички писмени съкровища, вложени в 1998 BIBLE WORKS. Правописът не е коригиран, а е копиран от BIBLE WORKS 1998. BIBLE WORKS LLC, Copyright © 1998 BibleWorks, LLC:
- HEBDIC/HEBDICFR/HEBDICRU - Hebrew-Aramaic and English Lexicon of the Old Testament (Abridged BDB-Gesenius Lexicon, by Francis Brown, D.D., D.Litt., S. R. Driver, D.D., D.Litt., and Charles A. Briggs, D.D., D. Litt., finished in 1906 and based upon Wilhelm Gesenius Lexicon Manuale Hebraicum et Chaldaicum in V. T. Libros, 1833 as translated into English from Latin and expanded by Edward Robinson, 1833/1854; and based upon Gesenius Thesaurus philologicus Criticus Linguae Hebraeae et Chaldaeae Veteris Testamenti...
- Ийстън, 1897: M.G. Easton M.A., D.D., *Illustrated Bible Dictionary, Third Edition*, 1988, published by Thomas Nelson, 1897.
- Hebrew Concordance of Even-Shoshan...